

s'ohodennya i maybutnye / A. M. Bohush // Humanitarnyy visnyk DVNZ «Pereyaslav-Khmel'nyts'kyu derzhavnyu pedahohichnyu universytet imeni Hryhoriya Skovorody»: naukovo-teor. zbirnyk. – 2008. – Vyp. 14. – S. 27-30.
3. Bondar V. I. Problemy korektsiynoho navchannya u spetsial'niy pedahohitsi: navch. posib. / V. I. Bohush. – K.: Nash chas, 2005. – 176 s.
4. Kabalevskyy D.B. Vospytanye uma y serdtsa / D.B. Kabalevskyy. – M.: Prosveshchenye, 1984. – 205 s.
5. Konoplyasta S. Yu. Kompleksnyu pidkhid do podolannya zayikannya u yunakiv: navchal'no-metodychnyy posibnyk / S. Yu. Konoplyasta, T. Morozova. – K.: NPU im. M. P. Drahomanova, 2005. – 144 s.
6. Rudnyts'ka O. P. Pedahohika zahal'na ta mystets'ka / O. P. Rudnyts'ka – T.: Navchal'na knyha – Bohdan, 2005 – 57 7. Teplov B.M. Psykholohyya muzykal'nykh sposobnostey / B. M. Teplov // Yzbrannyye trudy: v 2 t. / B. M. Teplov. – M.: Pedahohyka, 1985. – T. 1. – S. 42-52.
8. Entsyklopedycheskyy slovar' yunoho zrytelya. – M.: Pedahohyka, 1989. – S. 326.

Авторський внесок: Бегас Л.Д. – 100%
Дата відправлення статті 18.03.17 р.

УДК 376-053.5-056.264 : 616.89-008.444.9

О.Б. Бєлова
alena-belova77@yandex.ua

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ АГРЕСІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Відомості про автора: Бєлова Олена Борисівна кандидат, педагогічних наук, старший викладач кафедри логопедії та спеціальних методик, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Україна. Email: alena-belova77@yandex.ua

Contact: Belova Olena the Profesor of Pedagogical Sciences, Kamyanets` - Podilskyi Ivan Ohienko National University, Department of Correction and Social Pedagogies and Psychology, Kamianets-Podilsky, Ukraine.

Email: alena-belova77@yandex.ru

Bielova O. The study of the aggression state of the junior schoolchildren with the disorders of speech development / International Journal of Pedagogy, Innovation and New Technologies. – Warsaw.: Maria Grzegorzewska University, Vol. 2, No. 2, 2015, pp. 76-81. ;
Bielova O. The study of the instrumental aggression in the junior schoolchildren with the disordered speech development / International

Journal of Pedagogy, Innovation and New Technologies. – Warsaw.: Maria Grzegorzewska University, Vol. 3, No. 2, 2016, pp. 32-37. ;
Белова О.Б. Дослідження стану агресії у молодших школярів з фонетичним недорозвиненням мовлення / Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць / за ред. В.М.Синьова, О.В.Гаврилова. – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2016. – Вип. 8.– С. 20–29.

Белова О. Б. Дослідження стану агресії у молодших школярів з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. Стаття присвячена вивченню стану агресії у дітей з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. Науково-теоретичний аналіз з проблеми навчання й виховання дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку засвідчує, що недорозвиток мовлення здатен негативно впливати на розвиток когнітивних процесів та емоційно-вольової сфери у даній категорії учнів. Не вирішені мовленнєві проблеми значно впливають на внутрішній стан дітей їх поведінку, викликають проблеми у взаєминах з батьками, вчителями, однолітками, створюють дискомфорт для них самих, обумовлюють труднощі у навчанні. У статті проаналізовано стан проблеми у вітчизняній та зарубіжній психолого-педагогічній літературі, з'ясовано актуальність у корекційній педагогіці та спеціальній психології. Визначено критерії оцінки (за видами та підвидами агресії) та рівні агресії у молодших школярів з порушеннями мовлення. Розроблений діагностичний алгоритм дозволяв вивчити стан агресії у дітей молодшого шкільного віку з ФФНМ у трьох сферах дослідження "Я-Особистість", "Я у сім'ї", "Я у соціумі". Також було досліджено особливості прояву агресії за видами та підвидами. У процесі діагностики визначено рівні агресії (за шкалою балів) та зіставлення їх з показниками учнів з різним рівнем мовленнєвого розвитку.

Ключові слова: агресія, агресивний стан, молодші школярі фонетико-фонематичними порушеннями.

Белова О. Б. Исследование состояния агрессии у младших школьников с фонетико-фонематическим недоразвитием речи. Стаття посвящена изучению состояния агрессии у детей с фонетико-фонематическим недоразвитием речи. Теоретический анализ по проблеме обучения и воспитания детей с нарушениями речевого развития показывает, что недоразвитые речи негативно влияют на развитие у них познавательных процессов и эмоционально-волевой сферы. Не решенные речевые проблемы значительно влияют на внутреннее состояние детей их поведение, вызывают проблемы в отношениях с родителями, учителями, сверстниками, создают дискомфорт для них самих, обуславливают трудности в обучении. В статье проанализировано состояние проблемы в отечественной и

зарубежной психолого-педагогической литературе, выяснено актуальность в коррекционной педагогике и специальной психологии. Определены критерии оценки (по видам и подвидами агрессии) и уровне агрессии у младших школьников с нарушениями речи. Разработанный диагностический алгоритм позволял изучить состояние агрессии у детей младшего школьного возраста с фонетико-фонематическим недоразвитием речи в трех сферах исследования «Я-Личность», «Я в семье», «Я в социуме». Также было исследовано особенности проявления агрессии по видам и подвидам. В процессе диагностики определены уровни агрессии (по бальной шкале) и сопоставление их с показателями учащихся с разным уровнем речевого развития.

Ключевые слова: агрессия, агрессивное состояние, младшие школьники с фонетико-фонематическим недоразвитием речи.

Belova O. V. The study of the aggression state of the junior schoolchildren with the phonetic-phonemic disordered speech. This article introduced the results of studies of aggression in early elementary school kids with the phonetic-phonemic disordered speech (PhPhDS). According to the results of the summary of the scientific methods there have been discoveries of three types of aggression and six pro-types of aggression and also their symptoms: self-controlled types of aggression includes controlled and completed pro-types of aggression; hidden type – protective and depressed; behavior type – demonstrative and physical. There have been discoveries of sides of aggression and a level of aggression shown in kids with normal physical and psychological development and also in kids with phonetic underdevelopment of speech and also with signs of slightly underdevelopment of speech. Also there was a comparison of specific signs of aggression in 3 subjects: “I am an individual”, “I am in a family”, “I am in a social mind”.

It has been determined that the relationship between the level of underdeveloped speech and a special appearance of different kinds of aggression in determination of early elementary school kids with normal speech development, phonetic underdevelopment of speech, and slightly underdevelopment of speech. A general level of aggression in kids of early elementary school with normal speech development and also with the deviation of speech development have been studied.

Thus, the results of picture methodology researches indicate that the majority of students with normal psychophysiological development, with PhUS and Ph-PhUS have experienced the state, which coincided to the defensive, demonstrative subtypes of aggression, less pupils preferred competitive and controlled and the least - depressive and physical.

Key words: aggression, aggressive behavior, school kids with the phonetic-phonemic disordered speech, kinds and types of aggression,

controlled aggression, competitive aggression, protective aggression, depressive aggression, demonstrative aggression, and physical aggression.

Постановка проблеми. Аналіз наукових досліджень у галузі логопедії (Л. Андрусишиної, Н. Гаврилової, Е. Данілявічуте, С. Коноплястої, Р. Левіної, І. Мартинової, І. Марченко, О. Мастюкової, М. Савченко, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, Т. Філічової, Н. Чередніченко, М. Шеремет та ін.) доводить, що у дітей з порушеннями мовлення може спостерігатися недорозвинення психічних процесів, мотивації, волі, емоційно-особистісної сфери [1, 2].

Для вивчення стану агресії у молодших школярів з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення (надалі – ФФНМ) нами були модернізовані три малюнкові методики: "Малюнок неіснуючої тварини", "Малюнок моєї сім'ї", "Малюнок мого класу" які дозволили вивчити агресію як стан у трьох сферах дослідження: "Я-Особистість", "Я в сім'ї", "Я в соціумі". Спираючись на першоджерела (Г. Айзенка, А. Ассінгера, В. Бойко, А. Басса, Р. Мей, С. Розенцвейга, О. Романова, Л. Морріса, Р. Сазека, Е.Фрома та ін.) визначено три види та шість підвидів агресії, які у подальшому були забезпечені методичним змістом та наповнені якісними показниками для визначення критеріїв оцінювання у обраних для дослідження методиках.

Аналіз останніх досліджень. За аналізом теоретично-методичної літератури позитивна агресія була представлена в саморегульованому виді (контрольованому та змагальному підвидах агресії) на які вказували дослідження Г. Айзенка, К. Лоренца, Р. Мей, Е.Фрома, І. Фурманова, О. Шестокової та ін.. Негативна розглядалась в прихованому (захисному та депресивному підвидах агресії) та поведінковому видах (демонстративному та фізичному підвидах агресії) (Г. Айзенк, А. Ассінгер, В. Бойко, А. Басс, А. Даркі, С. Розенцвейг, О. Романов та ін.) [3, 4].

Мета дослідження – вивчення стану агресії у молодших школярів з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз результатів стану неусвідомленої агресії показав, що **контрольований підвид агресії саморегульованого виду** переживало 95 % учнів з типовим мовленнєвим розвитком ніж у дітей з ФФНМ (91 %).

Наявність цього підвиду агресії найкраще проявлялася на малюнках де зображення з використанням чітких, рівномірних та гнучких ліній, з переважанням зелених кольорів знаходилися трохи вище нижньої лінії аркуша паперу. Такі особливості зображень відповідно до інтерпретації авторів малюнкових методик (Р. Бернса, Дж. Бука, Вульфа, М. Друзкевич, С. Кауфмана, Л. Кормана, М. Люшера К. Махова, В. Х'юлса та ін.) [129, с. 316-374; 142, с. 42; 170, с. 614-616; 216, с. 292-313] характеризували в особистостях відчуття

впевненості, самоконтролю, емоційну рівновагу та гнучкість вольових якостей. За змістом малюнки були добре намальовані, прикрашені явищами природи, або доповнені деталями одягу. У структурі зображення оцінювалася пропорційність героїв, їхній вид діяльності, позитивний настрій, адекватна поведінка. Зображенні на малюнках деталі вказували на наявність у дітей почуття власної гідності, внутрішнього спокою, рівноваги та вміння розподіляти свої сили.

Стан **змагального підвиду саморегульованого виду агресії** переживали більшою мірою діти з типовим психофізіологічним розвитком (96 %) ніж учні з ФФНМ (83 %).

Малюнки, що позначали **змагальний підвид агресії** за трьома малюнковими методиками, були розташовані над середньою лінією аркуша паперу, що за якісними показниками розкривало оптимістичний характер їх авторів і намагання завжди бути в центрі уваги, отримувати винагороди і певні заохочення за свою діяльність. Використання занадто великої штриховки характеризувало їх розрахунковість, несприйняття обмежень та відчуття тривожності. За змістом, кольором, структурою та зображенням героїв малюнки відрізнялись ускладненими деталями, а персонажі – яскравістю, індивідуальністю, великими розмірами, зокрема очей, вух, пальців, а також переважанням синього кольору. Це, звісно, свідчило про енергійність, цілеспрямованість, активність цих дітей, а також визначну імпульсивність у прийнятті важливих рішень і ставлень до себе як до унікальної особистості.

Стан **захисного підвиду прихованого виду агресії** спостерігався в більшості дітей із ФФНМ (100 %), дещо менше в молодших школярів із типовим психофізіологічним розвитком (97 %).

Учні, яким був притаманний **захисний підвид агресії**, розташовували свої малюнки в кутку; зазвичай, їх персонажі "висіли" в просторі аркуша паперу. Зображені герої були намальовані тонкими, перерваними лініями, часто підтерті гумкою та поновлені; основний колір, який вони використовували, переважно – жовтий. Зміст та структура малюнків відзначалися примітивністю, відсутністю творчих здібностей. Зображені герої, більшою мірою "складені" з геометричних фігур, мали відчинений рот, без губів та язика, руки або лапи заховані за спину, іноді притиснуті до тулуба. Виділені за малюнками ознаки агресії характеризували в дітей низьку активність, скритість, страх, підвищену тривожність та замкнутість у навколишньому середовищі.

Депресивний підвид прихованого виду агресії – один із найважчих станів, який однаковою мірою проявлявся в учнів різних категорій. За наслідками досліджень було визначено, що депресивні почуття переживала більша кількість дітей як з типовим мовленням (92 %), так і з ФФНМ (91 %).

Малюнки, на яких ознаки вказували на депресивний підвид були виконані у нижній частині аркуша паперу з недостатньою деталізацією, з нечіткими, слабкими, майже павутинними лініями, з переважним використанням коричневих кольорів. Діти цієї підгрупи також надавали перевагу малюванню деталей звичайною ручкою, або простим олівцем. Зображення часто витирали гумкою без наступного поновлення. Іноді діти відмовлялися малювати запропонованих героїв. Голова в персонажів була зображена в профіль, деколи в анфас; рот замальований, або відсутній; руки чи лапи не позначені, або прикриті одягом. Визначена кількість ознак агресії за малюнками характеризувала невпевненість дитини у собі, низьку самооцінку, пригніченість, нерішучість, відсутність тенденції до самоствердження, що розкривало незацікавленість своїм становищем у суспільстві. Психологічний захист такої особистості проявлявся в замкнутості, слабкості, підозрливості, скритості, несприйнятливості, недовірливості. У таких дітей була яскраво виражена обережність, боязливість, пасивність у прийнятті рішень, нестійкість настрою, переважна схильність до тривожності, емоційних переживань, фізичного дискомфорту, а також до неприємних хворобливих відчуттях та страху.

Стан **демонстративного підвиду поведінкового виду агресії** було виявлено у більшості дітей з типовим психофізіологічним розвитком (97 %) ніж в учнів з ФФНМ (91 %).

На аналізований підвид вказували малюнки, зображення яких знаходились у верхньому краю аркуша паперу, займали всю сторінку, або ж були намальовані товстою перерваною штриховкою та відрізнялися відтінками червоних кольорів. Голови персонажів були намальовані в анфас, виділені великі вії, відкритий або усміхнений рот, іноді з язиком. Загалом, персонажі, прикрашені декоративними нефункціональними частинами, мали полегшену опору й знаходилися біля поважних, сильних персон. Окремі герої на малюнках мали примітивний вигляд, оскільки на зображеннях не було видно одягу. Такий підвид агресії за якісним показником характеризував дитину як егоцентричну особистість, з завищеним рівнем самооцінки, що призводило до емоційної невражливості, імпульсивності, безконтрольності, впертості та амбіцій. А підвищена активність таких учнів викликала сильне почуття суперництва, самоствердження та бажання зайняти авторитетне місце у своєму оточенні.

Найскладнішим підвидом **поведінкового виду агресії** був стан **фізичної** агресії, якій спостерігався у 82 % школярів із типовим психофізіологічним розвитком та з 81 % ФФНМ.

На наявність фізичної агресії вказували деталі на малюнках, які свідчили про намагання дітей змінити правила завдання, наприклад, вихід малюнка за рамки стандартизованого аркуша паперу. Лінії на малюнках були занадто товсті та протяжні, з перевагою чорних, сірих

кольорів, окрім того, спостерігалась велика кількість гострих кутів, шипів, наростів, а також незграбність персонажів і їх величезний розмір. Малюнкові герої проявляли негативні емоції, у них чітко були намальовані зуби, довгі руки, стиснуті кулаки або пальці з нігтями, у деяких відсутні очі, вуха або рот. Ознаки цього підвиду агресії характеризували особистість із високою самооцінкою та рівнем домагань, з претензіями на визнання та схильністю до неконтрольованих роздратувань і нападів. Діти цієї категорії категорично не сприймали інформацію й думки інших, проявляли байдужість до почуттів людей, були у постійній бойовій готовності опротестувати зауваження. Як правило, для розв'язання будь-яких конфліктних ситуацій використовували свою силу.

Так, наприклад, зображуючи персонажів, або тварин, учні виділяли на ній шипи, голки, негладку шерсть, гриву, змінювали зміст завдання, позначали великі клики, зуби, язик та інше. Застосовували переважно чорні, сірі кольори, поєднуючи їх із яскраво-червоним, що, звісно, характеризувало підвищений рівень неадекватної самооцінки, занадто велику впевненість у своїх силах, відсутність механізму орієнтації на соціальні.

Отже, результати дослідження малюнкових методик свідчать, що більшість учнів з типовим психофізіологічним розвитком та з ФФНМ відчували стан, який відповідав захисному, демонстративному підвидам агресії, менше учнів надавали перевагу змагальному та контрольованому і найменше – депресивному та фізичному.

У процесі аналізу експериментальних даних було відзначено, що на малюнках дітей простежуються ознаки, які відповідали різним підвидам стану агресії. Їх кількість могла коливатися від одного до шести підвидів, це дало нам можливість виділити варіанти моделей дитячої поведінки, які входили в 91 структурний тип агресії. Результати дослідження трьох малюнкових методик підтвердили, що в учнів початкових класів було лише 33 структурних типи, які залежно від змісту завдань могли повторюватись або змінюватись. Так, наприклад у методиці "Малюнок неіснуючої тварини" їх кількість у дітей складала 27, а в методиках "Малюнок моєї сім'ї" і "Малюнок мого класу" – 20.

Так, малюнки "Неіснуючої тварини" вказували на особистісно-внутрішні переживання усіх молодших школярів. У процесі аналізу малюнкових робіт було виділено 27 структурних типів агресії, 26 з яких належали учням з типовим мовленням і 9 – з ФФНМ. Також, було визначено, що у дітей з типовим мовленням та з ФФНМ структурні типи включали 1, 3, 4, 5 та 6 підвидів агресії.

Малюнки "Малюнок моєї сім'ї" вказували на особистісно-внутрішні переживання усіх молодших школярів. Під час аналізу малюнкових робіт було виділено 27 структурних типів агресії, 26 з яких належали учням із типовим психофізіологічним розвитком, у дітей із

ФФНМ їх було лише 9. Молодші школярі з типовим мовленням та з ФФНМ включали до складу структурних типів один підвид агресії, а також 3, 4, 5, 6.

Також було визначено, що в більшості випадків в учнів із типовим психофізичним розвитком до складу структурних типів одночасно входили контрольований, змагальний, захисний, демонстративний підвиди агресії. Натомість у дітей із ФФНМ переважали: контрольований, захисний, депресивний, демонстративний та фізичний.

Результати експериментальних даних за методикою "Малюнок моєї сім'ї" вказували на неусвідомлений стан агресії який переживали молодші школярі у власних родинях. Під час аналізу дитячих малюнків було виділено 20 структурних типів агресії, до складу яких належало від 1-го до 6-ти підвидів агресії. Так, 18 структурних типів агресії належали учням із типовим психофізіологічним розвитком. Найменше їх було виявлено у школярів із ФФНМ – 7. У складі структурних типів діти з типовим психофізіологічним розвитком мали від 2-х до 6-ти підвидів агресії, учні з ФФНМ – від 4-х до 6-ти. Нами також було виявлено, що в дітей із типовим мовленням спостерігалися в структурних типах, найчастіше такі підвиди, як: контрольований, змагальний, захисний, демонстративний та в деяких випадках фізичний. В учнів з ФФНМ – контрольований, захисний, депресивний, демонстративний та фізичний підвиди агресії.

Результати дослідження за методикою "Малюнок мого класу" засвідчили, як молодші школярі переживають стан неусвідомленої агресії у своєму колективі. Аналіз результатів дослідження виявив у всіх учнів початкових класів 21 структурний тип агресії, 20 з яких належали учням із типовим психофізіологічним розвитком, і лише 8 їх налічувалось у дітей із ФФНМ. У складі структурних типів учні з типовим психофізіологічним мали від 2-х до 6-ти підвидів агресії; учні з ФФНМ – від 4-х до 6-ти. Також нами було виявлено, що в учнів з типовим психофізичним розвитком найчастіше структурні типи охоплювали контрольований, змагальний, захисний, демонстративний та фізичний підвиди агресії, а в дітей з ФФНМ: захисний, депресивний, демонстративний та фізичний.

На основі узагальненого аналізу експериментального дослідження було встановлено, що діти як із типовим так і з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення зображували на своїх малюнках такі деталі, які вказували на наявність різних підвидів агресії. Як підтвердили результати дослідження, учням початкових класів найчастіше були притаманні лише 14 структурних типів агресії, до складу яких входило від 2-х до 6-ти підвидів агресії.

Аналіз малюнкових методик у сферах "Я-Особистість", "Я у сім'ї", "Я у соціумі" засвідчив, що велика кількість структурних типів

належала учням із типовим психофізіологічним розвитком. Стан їх агресії переважно включав неважкі за симптоматикою підвиди агресії, такі, як: контрольований, змагальний, захисний та демонстративний. У дітей з ПРМ було виявлено набагато менше структурних типів, які склалися більшою мірою з важких за симптоматикою підвидів агресії – депресивного та фізичного. Тому можна вважати, що варіативність структурних типів переважно визначала стан агресії, у більшості залежала від складності мовленнєвого порушення.

У процесі аналізу матеріалів дослідження нами були виявлені види та підвиди агресії які переважали в дітей за їх малюнками. Оцінка у балах, що вказувала на малюнках на ті чи ті ознаки агресії, дозволила визначити рівні її прояву в межах кожного підвиду і на основі загальних показників виділити загальний рівень неусвідомленої агресії в учнів усіх категорій.

Аналіз результатів проведених нами досліджень довів, що в трьох групах молодших школярів з типовим та порушеним мовленнєвим розвитком рівень за підвидами неусвідомленої агресії був різним, а саме: низьким, середнім та високим.

Так, у 70 % дітей з типовим психофізичним розвитком, 43 % школярів з ФФНМ рівень контрольованого підвиду саморегульованого виду агресії виявився низьким (оцінка коливалася від 0 до 6 балів). Середній рівень (від 7 до 12 балів) проявлявся в 22 % дітей з типовим мовленням, 48 % школярів з ФФНМ. А високий рівень, оцінка якого коливалася від 13 до 18 балів спостерігався лише в 2-х % учнів без мовленнєвих порушень.

Рівень змагального підвиду саморегульований вид агресії з оцінкою від 0 до 6 балів виявився низьким у 52 % учнів з типовим мовленням, 35 % дітей із ФФНМ. Середній рівень агресії (від 7 до 12 балів) спостерігався в 42 % молодших школярів без мовленнєвих патологій, 48% школярів з ФФНМ. Високий рівень (від 13 до 18 балів) – у 2-х % молодших школярів без мовленнєвих порушень.

Низький рівень агресії (від 0 до 6 балів) захисного підвиду прихованого виду агресії мали 75 % дітей з типовим мовленням, 35 % школярів з ФФНМ. Середній рівень агресії (від 7 до 12 балів) мали 21 % учнів без мовленнєвих вад, 61 % дітей з ФФНМ. Високий рівень агресії (від 13 до 18 балів) спостерігався лише в дітей з типовим розвитком (1 %) та ФФНМ (4 %).

Депресивний підвид прихованого виду у всіх дітей початкових класів мав низький та середній рівні агресії. Так, низький (від 0 до 6 балів) належав 79 % учням з типовим мовленням, 83 % школярам з ФФНМ. А середній рівень агресії, оцінка якого складала від 7 до 12 балів, спостерігався в 13% учнів з типовим мовленням і у 8 % школярів з ФФНМ.

Низький рівень агресії (від 0 до 6 балів) демонстративного підвиду поведінкового виду агресії спостерігався в 52 % дітей з типовим мовленнєвим розвитком, 48 % школярів з ФФНМ. Середній рівень (від 7 до 12 балів) проявлявся у 44 % дітей з типовим мовленням, 43 % школярів з ФФНМ. А високий рівень, оцінка якого коливалася від 13 до 18 балів, спостерігався в 1% дітей з типовим мовленням.

Фізичний підвид поведінкового виду у всіх учнів початкових класів був на низькому та середньому рівні. Зокрема, низький (від 0 до 6 балів) належав 64 % учням з типовим мовленням і 74 % школярам з ФФНМ. Його середній рівень агресії, оцінка якого коливалася від 7 до 12 балів, притаманна 18 % учням з типовим мовленням і 9 % школярам з ФФНМ та 19 % дітям з НЗНМ.

Висновки дослідження. Результати дослідження малюнкових методик свідчать, що в більшості молодших школярів з типовим та порушеним мовленням рівень неусвідомленої агресії в межах підвидів агресії був низьким та середнім. Його високий рівень спостерігався в невеликої кількості учнів з типовим психофізичним розвитком та з ФФНМ. Так, у дітей з типовим мовленням він переважав у контрольованому, змагальному, захисному та демонстративному підвидах, а в учнів з ФФНМ – у захисному. Також, було виявлено, що у всіх школярів початкових класів, у депресивному та фізичному підвидах цей рівень був відсутній.

Бібліографія

1. Логопедія : підручник / за ред. М.К. Шеремет . – 2-ге вид. – К. : Слово, 2010. – 672 с. **2. Логопсихологія** : навч. посіб. / Конопляста С. Ю., Сак Т. В. ; за ред. Шеремет М.К. – К. : Знання, 2010. – 293 с. **3. Психологія** человеческой агрессивности : хрестоматия / сост. К. В. Сельченко. – Минск : Харвест, 2005. – 656с. **4. Фурманов И. А.** Детская агрессивность: психодиагностика и коррекция / И. А. Фурманов. – Минск : Ильин В. П., 1996. – 199 с.

Bibliografia

1. Logopediya : pidruchny`k / za red. M.K. Sheremet . – 2-ge vy`d. – K. : Slovo, 2010. – 672 s. **2. Logopsy`xologiya** : navch. posib. / Konoplyasta S. Yu., Sak T. V. ; za red. Sheremet M.K. – K. : Znannya, 2010. – 293 s. **3. Psy`xology`ya** chelovecheskoj agressy`vnosty` : xrestomaty`ya / sost. K. V. Sel`chenok. – My`nsk : Harvest, 2005. – 656s. **4. Furmanov Y`. A.** Detskaya agressy`vnost` : psy`xody`agnosty`ka y` korrekcy`ya / Y`. A. Furmanov. – My`nsk : Y`l`y`n V. P., 1996. – 199 s.

Авторський внесок: Белова О.Б. – 100%
Дата відправлення статті 14.03.17 р.